

201700587

MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de minister-president,
minister van Algemene Zaken
drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA Den Haag

Datum 28 april 2017

Betreft Vraag van de Informatie met betrekking tot het budget voor
Ontwikkelingssamenwerking

Geachte heer Rutte,

Op 20 april 2017 heeft de Informatie aan u ter doorgeleiding een vraag
voorgelegd met betrekking tot het budget voor Ontwikkelingssamenwerking (brief
van de Informatie met kenmerk 201700568).

De vraag luidt: "welke juridisch onverplichte ruimte is er binnen het budget voor
Ontwikkelingssamenwerking nu en in de komende jaren beschikbaar aan
middelen?".

Het antwoord treft u aan in de bijlage van deze brief. Ik verzoek u het antwoord
door te geleiden naar de Informatie.

Lilianne Ploumen
Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Beuzenhuisweg 67
Postbus 20061
2500 EA Den Haag

T +31 70 348 50 26
F +31 70 348 65 96
E t@minbuza.nl

Vraag

Welke juridisch onverplichte ruimte is er binnen het budget voor Ontwikkelingssamenwerking nu en in de komende jaren beschikbaar aan middelen?

Antwoord

Hieronder wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van het ODA-budget vanaf 2017 en wat daarbinnen de juridisch onverplichte ruimte is. Tabel 1 vermeldt op basis van de huidige begroting de vaste en verplichte uitgaven, inclusief de begrote uitgaven voor de aan ODA toerekenbare kosten van asielopvang in Nederland. Van de resterende ODA wordt vervolgens aangegeven op welk deel juridische verplichtingen rusten, in de vorm van getekende contracten en overeenkomsten.

Tabel 2 bevat per thema het juridisch onverplichte gedeelte van de ODA-middelen. De bedragen betreffen geplande uitgaven waarbij nog geen sprake is van formele contractuele verplichtingen.

Wel is bij deze bedragen sprake van zogenaamde bestuurlijke verplichtingen en toezeggingen, die nog niet tot een getekend contract hebben geleid. Hierdoor is een groot deel van deze voorziene uitgaven niet zomaar inzetbaar voor andere thema's. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om:

- Internationale akkoorden: Nederland heeft zich in Parijs gecommitteerd aan internationale klimaatuitgaven ter waarde van 1,2 miljard in 2020. Deze uitgaven vinden vooral plaats binnen de speerpunten voedselzekerheid (zoals bv investeringen in landbouwmethodes en gewassen die aangepast zijn aan klimaatveranderingen zoals langere droogteperiodes), en water (zoals investeringen in dijken en waterbeheer om landen te wapenen tegen zeespiegelstijging). Een herschikking van deze budgetten, heeft direct consequenties voor de klimaatafspraken.
- Politieke toezeggingen die Nederland reeds heeft gedaan, maar die vanwege de onderhandelingen over programma's en contracten nog niet geleid hebben tot een juridische verplichting. Dit geldt bijvoorbeeld voor het *Population Fund* van de VN gericht op *family-planning* (EUR 60 miljoen per jaar), voor het AIDS fonds van de VN (EUR 20 miljoen per jaar), het mondiale milieu en klimaat fonds van de VN (EUR 7 miljoen per jaar) en het Nederlandse NUFFIC-programma dat gericht is op het verstrekken van beurzen aan buitenlandse studenten om in NL te mogen studeren en op samenwerking tussen NLse en buitenlandse universiteiten (EUR 35 miljoen per jaar).
- Beginsel van behoorlijk bestuur. Zo investeert Nederland in programma's om de kennis en kunde van Nederlandse bedrijven (bv het DGGF en ORIO/DRIVE) en onderzoeksinstellingen zoals IHE Delft en Wageningen Universiteit in te zetten voor de verbetering van de landbouw en het waterbeheer in ontwikkelingslanden. Hetzelfde geldt voor programma's in de 15 partnerlanden waar Nederland actief is op het terrein van ontwikkelingssamenwerking en de bijdrage aan Nederlandse NGO's. Het abrupt stoppen van programma's zal mogelijk tot schadeclaims, kapitaalverlies of verlies aan politieke goodwill leiden.
- Tenslotte zijn ook de uitgaven aan noodhulp nauwelijks meerjarig verplicht. Het is niet goed denkbaar dat NL niet langer zou willen bijdragen aan humanitaire rampen (en het huidige meerjarenbudget is de helft van het noodhulpbudget de afgelopen kabinetsperiode).

Tabel 1:
ODA-begroting 2017-2022 (EUR miljard)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Reële BNI-ontwikkeling	715,08	738,50	763,63	789,39	816,91	845,21
Prognose ODA o.b.v. internationale afspraak 0,7% BNI	5,01	5,17	5,35	5,53	5,72	5,92
ODA-begroting tijdvak volgend kabinet	4,34	3,99	3,84	3,70	4,05	4,10
ODA-begroting tijdvak volgend kabinet (% BNI)	0,60%	0,53%	0,50%	0,46%	0,49%	0,48%
Asieltoerekening (Instroom 42.000 in 2017, 38.000 in 2018 en 22.500 per jaar vanaf 2019)	0,75	0,53	0,44	0,35	0,33	0,33
Vaste en verplichte uitgaven (EU-toerekening, Wereldbank/IDA, Regionale Banken, EOF, Apparaatskosten)	0,90	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10
Resterende ODA	2,69	2,36	2,30	2,25	2,61	2,67
Waarvan juridisch verplicht	1,72	1,39	1,04	0,66	0,19	0,16
Waarvan juridisch onverplicht	0,97	0,97	1,26	1,59	2,42	2,51

Tabel 2:**Samenstelling van het juridisch onverplichte deel van de ODA-begroting (EUR miljoen)**

Deze tabel geeft per beleidsonderdeel de bedragen waarvoor nog geen juridische verplichtingen zijn aangegaan en geeft inzicht in de programma's die hieronder vallen. De eerste 7 beleidsonderdelen vormen de thematische speerpunten van het ontwikkelingsbeleid onder het huidige en het vorige kabinet.

Juridisch niet verplicht (EUR miljoen)	974	967	1.259	1.591	2.422	2.507
Gezondheid/Family planning	143	179	202	281	401	363
Veiligheid en rechtsorde	41	108	150	172	191	191
Voedselzekerheid	112	190	286	329	339	341
Water	26	51	82	120	172	187
Vrouwenrechten	8	2	26	43	45	52
Klimaat	29	61	105	116	118	120
Economie/Private Sector Ontwikkeling	27	62	95	111	252	277
Maatschappelijk middenveld	108	18	2	95	209	181
Noodhulp (regulier)	210	197	203	204	204	204
Relief fund (additionele noodhulp)	147	-	-	-	-	-
Opvang in de regio	79	-	-	-	-	-
Overige ODA-uitgaven	44	99	108	120	491	591

Gezondheid/family planning

Nederlandse steun richt zich op versterken van de positie en gezondheid van vrouwen en meisjes op het gebied van seksualiteit en moeder- en kindzorg. Het gaat dan om programma's van de VN en maatschappelijke organisaties die passen in het She Decides initiatief van minister Ploumen, waardoor vrouwen keuzevrijheid krijgen om zelf te bepalen of en hoeveel kinderen ze zouden willen hebben. Daarnaast financiert Nederland ook een aantal VN-fondsen en NGO's gericht op de bestrijding van en vaccinaties tegen ziektes zoals HIV/AIDS, malaria en tuberculose.

Veiligheid en Rechtsorde

Nederlandse ontwikkelingssamenwerking bevordert stabiliteit door o.a. het steunen van vredesonderhandelingen in bv Syrië en Zuid Sudan, door het trainen van politiemensen in Afghanistan en Tunesië en door het ontmijnen in Irak en Mali. Daarnaast steunt Nederland, vanuit Den Haag als juridische hoofdstad van de wereld met een groot aantal internationale juridische instellingen, de toegang tot het recht en versterking van de rechtsorde in een tiental ontwikkelingslanden, bv in Mali, Uganda, Afghanistan en Kenia.

Voedselzekerheid

Nederlandse kennis wordt ingezet om productiviteit van voedselgewassen te verhogen, gewassen te verbouwen die zijn aangepast aan de veranderende klimaatomstandigheden zoals droogte of verzilting

en bijdragen aan het verbeteren van de voedingssituatie van met name jongere kinderen door vitaminen of mineralen toe te voegen aan dagelijks voedsel. In nauwe samenwerking met bedrijven worden er banen in de landbouw en voedselverwerkende industrie gecreëerd die ook voor jongeren aantrekkelijk zijn en hen perspectief geven.

Water

Nederland investeert in waterbeheer en -bescherming, toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen en efficiënt gebruik van water in de landbouw. Daartoe wordt samengewerkt met de Nederlandse topsector water om onze kennis op het gebied van delta's, waterschappen en havens toe te passen in landen als Bangladesh, Vietnam en Ghana. Via organisaties als Simavi en Unicef steunt Nederland het internationale SDG-doel om in 2030 iedereen toegang te geven tot schoon drinkwater en goede sanitaire voorzieningen.

Vrouwenrechten

Volwaardige participatie van vrouwen, zowel in economische als maatschappelijke processen, geeft een meer evenwichtige samenleving en draagt bij aan economische groei. Geweld tegen vrouwen treft wereldwijd 1 op de 3 vrouwen. Dit is een ernstige schending van de rechten van vrouwen en staat hun volwaardige participatie in de weg. Nederland steunt daarom organisaties die zich inzetten voor rechten van vrouwen, zich hard maken voor werkgelegenheid voor vrouwen - tegen een eerlijk loon - voor (politieke) participatie van vrouwen en geweld tegen vrouwen aanpakken.

Klimaat

Naast de investeringen in programma's op het gebied van water en landbouw investeert Nederland ook in programma's voor hernieuwbare energie, zoals wind- en zonne-energie met technologie die zowel toegankelijk is voor de particuliere consument als voor de midden- en kleinbedrijven in ontwikkelingslanden. Specifieke aandacht gaat uit naar energiezuinige kooktoestellen die niet alleen minder brandstof verbruiken, maar ook beter zijn voor het binnenshuis leefklimaat en de gezondheid van met name kinderen en vrouwen.

Economie/private sectorontwikkeling

Economische ontwikkeling is onmisbaar voor het bestrijden van armoede. Nederland steunt programma's die kleine ondernemers en boeren in ontwikkelingslanden de kans geeft om te groeien, o.a. door ze toegang te geven tot leningen, door de bureaucratie te verminderen, door infrastructuur aan te leggen, door nieuwe technologieën te introduceren, etc. In de hulp en handel agenda doen we dit door Nederlandse bedrijven meer te laten exporteren naar en investeren in ontwikkelingslanden en via publiek-private partnerschappen hun kennis op het gebied van de topsectoren ook in te zetten. Programma's zijn o.a. het DGGF, PUM, ORIO/DRIVE, FMO, en het Initiatief Duurzame Handel.

Noodhulp

In 2016 waren 123 miljoen mensen afhankelijk van noodhulp, het hoogste aantal sinds de oprichting van de VN. 20 miljoen mensen leiden honger. Nederland heeft via de oprichting van het Relief Fund in 2014 haar bijdrage aan noodhulp tijdelijk met EUR 570 miljoen voor drie jaar verhoogd. Daarmee levert Nederland een 'fair share' volgens de 'fair-share index' van OXFAM gebaseerd op BNP/capita. De bijdragen gaan voor 70% naar internationale organisaties als UNHCR, WFP, UNICEF en ICRC en voor ca 20% naar Nederlandse NGO's verenigd in de Dutch Relief Alliance.

Opvang in de regio

Meer dan 90% van de 65 miljoen vluchtelingen wordt opgevangen in landen in de regio. Om die landen te steunen in de kosten van opvang en om ook de lokale bevolking in die landen die te maken hebben met soms wel een verdubbeling van het aantal inwoners, te steunen, investeert Nederland in onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg en infrastructuur.

Overige ODA uitgaven

Bestaan uit diverse uitgaven zoals bijdragen aan het Mensenrechtenfonds, het Matraprogramma gericht op maatschappelijke transformatie aan de oost- en zuidgrens van Europa, en beurzenprogramma's voor buitenlandse studenten die in Nederland kunnen studeren.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

201700508

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Aan de minister-president, minister van Algemene Zaken
De heer drs. M. Rutte
Binnenhof 19
2513 AA DEN HAAG

Voortgezet Onderwijs
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
H.W. van Hunnik
T +31 6 51 59 77 50
h.w.vanhunnik@minocw.nl

Onze referentie
1183817

Uw brief van
19 april 2017

Uw referentie
201700538

Datum **24 APR. 2017**
Betreft Beantwoording onderzoeksvragen intensiveringen, toezicht en regeldruk
onderwijs

Geachte heer Rutte,

Op 19 april 2017 ontvingen we het verzoek van de informateur om haar ten behoeve van haar werkzaamheden op de kortst mogelijke termijn te informeren over een aantal vraagpunten op het gebied van intensiveringen, toezicht en controle- en regeldruk in het onderwijs. Met deze brief voldoen wij aan dat verzoek.

Intensiveringen

Vraag: Hoeveel is er in totaal gedurende de laatste drie kabinetsperiodes geïntenseveerd op de onderwijsbegroting?

Hieronder wordt per kabinetsperiode de totale intensivering op onderwijs gegeven. Hierin wordt ook rekening gehouden met aanvullende afspraken die tijdens de verschillende kabinetsperiodes zijn gemaakt.¹ Het meest recente besluitvormingsmemorandum is ook verwerkt in de cijfers. Bedragen Rutte II zijn inclusief intensiveringen in onderzoek, zowel uit regeerakkoord als begrotingsafspraken.

Nota bene: onder de ombuigingen is niet meegenomen dat er in de jaren 2010-2014 een nullijn was en dat er in de jaren 2013-2014 geen prijsbijstelling is uitgekeerd (totaal circa € 1,7 miljard).

¹ Balkenende IV: aanvullende maatregelen uit begroting 2010 en 2011.
Rutte I: het begrotingsakkoord 2013.
Rutte II: de begrotingsafspraken 2014, politieke prioriteiten begroting 2017 en BVM2017.

Tabel 1 intensiveringen en ombuigingen in € mlnOnze referentie
1183817

Balkenende IV	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totaal intensiveringen	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075
Totaal ombuigingen	-802	-802	-802	-802	-802	-802	-802	-802
Saldo	273	273	273	273	273	273	273	273

Rutte I	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totaal intensiveringen	905	965	980	995	1.010	1.025	1.035	1.035
Totaal ombuigingen	-760	-862	-1.022	-971	-976	-986	-986	-986
Saldo	145	103	-42	24	34	39	49	49

Rutte II	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totaal intensiveringen	25	1045	1320	1693	1926	1866	1956	2093
Totaal ombuigingen	-116	-276	-579	-1.151	-1.490	-1.538	-1.783	-1.951
Saldo	-91	769	741	542	436	328	173	142

Tabel 2 totaal intensiveringen en ombuigingen in € mln

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totaal saldo	327	1.144	971	839	742	639	495	464

Vraag: Waarvoor waren deze middelen bedoeld? Welke maatschappelijk effecten werden er beoogd met de intensiveringen?

In bijlage 1 vindt u een overzicht van de grote beleidsthema's waar intensiveringen op zijn gepleegd. Op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop deze worden gemonitord gaan we hieronder in.

Vraag: Hoe werd door of namens het departement gemonitord of de beoogde effecten werden gerealiseerd? Welke effecten zijn er met deze intensiveringen gerealiseerd?

Er zijn jaarlijkse voortgangsrapportages over het bestuurs- en sectorakkoord en de Lerarenagenda waarbij in de dashboards wordt bijgehouden hoe het staat met het realiseren van de eerder vastgestelde streefwaarden. Maar ook over specifieke beleidsmaatregelen ontvangt de Kamer voortgangsrapportages. Voorbeelden hiervan zijn passend onderwijs en voortijdig schoolverlaten. Verder rapporteert de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie) jaarlijks over haar bevindingen in de Staat van het Onderwijs en in diverse andere (thema-) rapportages. Gedurende het jaar vinden ook verschillende beleidsevaluaties en effectonderzoeken plaats. Deze evaluaties en onderzoeken worden ook opgenomen in ons jaarverslag en de begroting.

Aanvullend publiceert de Minister van OCW vanuit haar stelselverantwoordelijkheid een brede stelselmonitor. Voor onderwijs bevat deze monitor een dashboard van output- en outcome-indicatoren, aangevuld met een wegwijzer naar actuele beleidsinformatie over het onderwijsproces. Het is ontwikkeld om meer inzicht te geven in outcome-criteria voor onderwijskwaliteit.

De wegwijzer geeft beleids- en verantwoordingsinformatie over wat er in de diverse sectoren gebeurt om de kwaliteit van onderwijs verder te verbeteren.

Onze referentie
1183817

Het kabinet heeft afspraken gemaakt met de bestuurlijke partijen over kwaliteitsverbeteringen in de verschillende sectoren, gekoppeld aan de extra investeringen. Bij deze investeringen zijn doelen geformuleerd, waarover het kabinet op vaste momenten rapporteert. Er is in het funderend onderwijs overigens geen sprake van een directe koppeling tussen de financiële middelen en de geleverde prestaties, dus de middelen kunnen niet worden teruggevorderd als de afgesproken ambities niet worden behaald. Waar er wél een directe koppeling bestaat – in het mbo en ho – is er overigens discussie over de ongewenste effecten daarvan. De ambities van het kabinet zijn wel voorzien van cijfermatige doelen en streefwaarden in de begroting. Deze zijn samengevoegd in een, bij de beleidsagenda behorende, indicatorentabel, die ook terugkomt in het jaarverslag.

De ARK plaatst een kanttekening bij de huidige sturingsfilosofie en de bijbehorende verantwoording: "Door de combinatie van bestedingsvrijheid en de grote variatie in de manier waarop schoolbesturen zich in de praktijk verantwoorden over hun prestaties kan er op macroniveau op dit moment geen directe koppeling tussen middelen en doelen worden gelegd. Bovendien is de beleidsinformatie die de Kamer ontvangt erg versnipperd. Het zicht op de relatie tussen budgetten, uitgaven en resultaten is dus verdwenen."²

Dit is voor ons een aandachtspunt. Wij geloven (gesteund door internationaal onderzoek) dat financiële autonomie op stelselniveau de beste onderwijskwaliteit oplevert. Op lokaal niveau kan men immers veel beter dan in Den Haag inschatten welke investeringen en uitgaven voor een school zinvol zijn. Niemand verlangt terug naar een declaratiestelsel waarin voor elk doosje krijgt een factuur bij de overheid moet worden ingediend. Deze autonomie maakt het echter ook lastig om één op één terug te zien welke investeringen op school-/bestuursniveau tot welk effect leiden. Wij zijn hierop ingegaan in onze reactie op de motie-Duisenberg c.s, die de regering verzocht om alternatieven voor de lumpsumbekostiging te ontwikkelen die meer zicht bieden op de relatie tussen doelbereik en ingezette middelen. Zoals in die brief aangekondigd, is een belangrijke manier om te garanderen dat middelen aan bepaalde doelen worden besteed, het vaker gebruikmaken van subsidies in plaats van middelen toevoegen aan de lumpsum. Subsidies leiden echter ook tot meer administratieve lasten voor scholen en besturen en vragen meer ambtelijke capaciteit (opstellen regeling en beoordeling van aanvragen). Een betere oplossing zien wij in meer transparantie, waaronder meer gebruik van benchmarkinstrumenten. Ook vragen we vanaf dit verslagjaar besturen jaarlijks om in hun bestuursverslag te beschrijven wat zij dat jaar gedaan hebben op een beperkt aantal beleidsprioriteiten.

In bijlage 2 vindt u per sector een overzicht van de meest relevante monitoringinstrumenten en de resultaten die zijn behaald.

Hoewel er concrete en vernieuwende stappen zijn gezet om de prestaties inzichtelijk te maken, is er nog niet altijd een direct verband te leggen tussen

² Algemene Rekenkamer, *Onderwijsmonitor – Ontwikkelingen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs in beeld*, juni 2015.

investeringen en outcome-effecten, ook vanwege de wijze waarop het onderwijs grotendeels wordt bekostigd (via een lumpsum).

Onze referentie
1183817

Er zijn op onderdelen positieve ontwikkelingen. In het funderend onderwijs is er bijvoorbeeld sprake van een sterke daling van het aantal zwakke en zeer zwakke scholen. In het mbo is het aantal voortijdig schoolverlaters sterk gedaald. Uit internationaal onderzoek komt terug dat Nederland volgens de meeste indicatoren een sterke presteerder is. Enkele voorbeelden hiervan zijn de hoge deelname aan onderwijs zowel onder jongeren als volwassenen en de aantrekkingskracht van het hoger onderwijs voor internationale studenten. Nederland heeft een sterk systeem van middelbaar beroepsonderwijs met goede aansluiting op de arbeidsmarkt. Daarbij heeft Nederland in internationaal perspectief een van de laagste percentages van jongeren die niet aan onderwijs of werk deelnemen.

Tegelijkertijd hebben investeringen bijvoorbeeld nog onvoldoende geleid tot beoogde effecten. In het funderend onderwijs zijn de rekenvaardigheden onvoldoende gestegen, ondanks de extra middelen die scholen daarvoor hebben ontvangen. Voorts moeten we constateren dat de doelen die zijn gesteld in Actieplan Leerkracht en de sectorakkoorden po/vo vooralsnog niet zijn behaald. Tevens signaleert de inspectie dat er sprake is van een stijging van de kansenongelijkheid en dat er grote verschillen zijn tussen de prestaties van scholen met een vergelijkbare leerlingpopulatie.

In het middelbaar beroepsonderwijs worden de doelstelling tot het terugdringen van het aantal voortijdig schoolverlaters gehaald. Daarnaast is de kwaliteit van het onderwijs in opeenvolgende jaren gestegen, zo blijkt uit het oordeel van de inspectie. Wel blijkt uit onderzoek van ROA onder schoolverlaters in het mbo en de JOB-monitor dat nog een aanzienlijk deel van de mbo-studenten het onderwijs als onvoldoende uitdagend ervaart. In het hoger onderwijs hebben alle universiteiten en vrijwel alle hogescholen de afgelopen jaren hun prestatieafspraken op studiesucces en onderwijskwaliteit gerealiseerd. Wel blijkt dat het studiesucces van studenten die vanuit het mbo doorstromen naar het hbo nog verder omhoog moet.

Vraag: Welke mogelijkheden zien de bewindslieden om op de eigen begroting te herprioriteren ten behoeve van gewenste onderwijsinvesteringen? Waar is efficiëntiewinst te boeken in het onderwijs? Hoeveel geld kan er worden vrijgemaakt?

- Efficiencywinst is op organisatieniveau – het niveau van (het bestuur van) de school of instelling – te realiseren, omdat daar de beslissingen op het gebied van bedrijfsvoering en financiën worden genomen. Een benchmark voor overhead kan hierbij behulpzaam zijn. Op stelselniveau is efficiencywinst in principe alleen te behalen door meer ruimte te bieden voor het verkorten van lestijden en opleidingsduur, het hanteren van andere normen voor klassengrootte, het samenvoegen van opleidingen of vakken of door het niet uitkeren van de kabinetsbijdrage voor de loonontwikkeling waardoor de salarissen bevroren moeten worden (de kabinetsbijdrage geldt in principe voor alle overheidssectoren, dit zou dus betekenen dat een dergelijke maatregel voor alle overheidssectoren geldt). Daarbij dient zich wel de vraag aan of het kwaliteitsniveau van het onderwijs dan kan worden gehandhaafd.

Verder zijn er onder andere mogelijkheden voor efficiencywinst door het samenvoegen van kleine scholen (die nu relatief duur zijn per leerling), of in te zetten op efficiëntere leerroutes door zittenblijven te verminderen. Deze en meer van dergelijke maatregelen zijn te vinden op de ombuigingslijst (zie hieronder).

- Herprioriteringen: Een inventarisatie van mogelijkheden tot herprioriteringen is gemaakt in de ombuigingslijst door ambtelijk Financiën in samenwerking met ambtelijk OCW.

Nota bene: de hier in genoemde 'harde' efficiencykorting is in de praktijk altijd een korting op de lumpsum en heeft geen één op één relatie met daadwerkelijke efficiencywinst bij de instellingen.

- De OECD concludeert in zowel hun stelselreview van Nederland (2016) als in Education at a Glance (2016) dat Nederland met de uitgaven voor onderwijs op het Europese gemiddelde ligt (3,8 procent van het BNP) en tegelijkertijd meer dan gemiddelde uitkomsten weet te bereiken.
- Op de OCW-begroting staat onderstaande nog in te vullen taakstelling.

+ = saldooverslechterend, € mln	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Taakstelling op artikel 91	0	468	415	410	338	183

Toezicht

Vraag: In hoeverre verschilt het toezichtkader op het openbaar en bijzonder onderwijs? Welke mogelijkheden zijn er om, rekening houdend met de vrijheid van onderwijs, dit gelijk te trekken?

In de toezichtkaders die de inspectie hanteert wordt geen onderscheid gemaakt tussen openbaar en bijzonder onderwijs. De begrippen bijzonder onderwijs en openbaar onderwijs komen in de toezichtkaders niet voor. De inspectie onderscheidt in haar toezicht bij alle besturen en scholen:

1. de bij wet geregelde deugdelijkheidseisen (waarborg)
2. de eigen aspecten van kwaliteit van bestuur en scholen (stimulering)

Ad. 1 Deugdelijkheidseisen zijn wettelijke minimumeisen voor de kwaliteit van het onderwijs voor bijvoorbeeld leerresultaten, onderwijstijd en de aanwezigheid van bevoegde leraren. Deze zijn geformuleerd als objectiveerbare algemene kwaliteitsnormen. Een school die niet voldoet aan de deugdelijkheidseisen biedt onderwijs van onvoldoende kwaliteit. Onvoldoende onderwijskwaliteit en/of onvoldoende financieel beheer kan leiden tot sanctiëring en in laatste instantie tot ingrijpen door de minister.

Ad. 2 Eigen aspecten van kwaliteit hebben betrekking op de ambities en doelen die een bestuur/school zélf stelt en die verder reiken dan basiskwaliteit. De inspectie voert het gesprek hierover met scholen en besturen en de inspectie geeft hierover geen oordeel, maar presenteert alleen haar bevindingen.

Ondanks het feit dat het aantal (zeer) zwakke scholen de afgelopen jaren sterk is gedaald, laten onderzoeken van de inspectie en de OESO zien dat de verschillen in de kwaliteit van scholen in Nederland (ook met gelijke middelen en leerlingpopulatie) relatief groot zijn. Er zijn sterke scholen die er met kop en

schouderd boventuit steken (soms met het predicaat 'excellent'), maar er is een grote middengroep van scholen die weliswaar op 'basiskwaliteit' zit, maar daar ook op blijft hangen.

Onze referentie
1183817

Vraag: Hoe kan worden voorkomen dat de keuze voor bijzonder onderwijs vooral een keuze is van onderwijsaanbieders die meer ruimte willen hebben in het toezichtkader

Het toezichtkader maakt geen onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs. Dit zal dus geen invloed hebben op de keuze voor openbaar of bijzonder onderwijs.

Vraag: Welke mogelijkheden zijn er om bij oprichting van nieuwe scholen ex-ante strenger te toetsen op kwaliteit?

Op dit moment is er geen toetsing op kwaliteit voorafgaand aan het besluit om een school te bekostigen. De huidige wetgeving biedt geen mogelijkheden hiertoe, ex-ante toetsing vraagt nieuwe wetgeving. De huidige regering heeft een wetsvoorstel in voorbereiding dat ex-ante toetsing mogelijk maakt door initiatiefnemers te verplichten om bij hun verzoek tot bekostiging aan te geven hoe zij aan een aantal deugdelijkheidseisen zullen voldoen, zoals de inrichting van de onderwijstijd, vormgeving van de kwaliteitszorg en eisen rond burgerschapsvorming. Tevens stelt het eisen aan de bestuurders van de op te richten school. Op deze aanvraag baseert de inspectie een advies over de te verwachten kwaliteit. Bij een negatief advies, is het aan de minister om het besluit te nemen of de aanvraag wordt afgewezen.

Controle- en regeldruk

Vraag: Leraren en scholen worden geconfronteerd met een hoge en toenemende controle- en regeldruk. Welke mogelijkheden zijn er om deze verantwoordingslast drastisch te verminderen, zonder afbreuk te doen aan de noodzakelijke kwaliteitsborging?

Vraag: Hoe kan de ruimte van de professional in het onderwijs worden vergroot?

Voor het primair onderwijs blijkt uit onderzoek uit 2016 dat de inspectie en OCW niet de hoofdveroorzakers zijn van de vele regels op school, maar dat die veelal ontstaan door onjuiste beelden van overheidsregels of door de interne administratie van en rondom de school. Zo leven er bijvoorbeeld bij scholen nog steeds onjuiste beelden over de eisen die de inspectie zou stellen aan de rapportage over leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften. We zien ook dat er grote verschillen zijn in de manier waarop scholen hun administratie vormgeven en hoe zij regeldruk ervaren en ook in hoeverre de professionals op school regel- en werkdruk ervaren. Wat OCW met name kan doen is helderder communiceren over die ruimte die er binnen wet- en regelgeving is voor scholen en schoolbesturen.

In 2017 is OCW samen met de sociale partners gestart met de 'Operatie Regels Ruimen', een traject waarin scholen hulp krijgen van een team van experts om de interne regeldruk aan te pakken en te verminderen. Het proces dat de

deelnemende scholen doorlopen en de resultaten die daarbij worden geboekt worden gedeeld met alle andere scholen in het po/vo.

Onze referentie
1163617

Een ander initiatief om regeldruk en administratieve lasten tegen te gaan is het experiment regelluwe scholen dat in 2016 is gestart. Scholen met het predicaat 'excellent' krijgen de ruimte om af te wijken van wet- en regelgeving. De uitkomsten van het experiment komen ten goede aan het hele onderwijsveld.

In het voortgezet onderwijs zijn sinds 1 augustus 2015 nieuwe wettelijke kaders voor onderwijstijd van kracht. Deze aanpassing biedt scholen de ruimte om het onderwijs flexibeler te verdelen over de verschillende schooljaren. Hier wordt overigens nog weinig gebruik van gemaakt door scholen.

Onlangs is het wetsvoorstel 'Beroep leraar en lerarenregister' door de Eerste en de Tweede Kamer aanvaard. Hierin is voor het eerst de autonomie van de leraar en zijn/haar positie binnen de school wettelijk geregeld

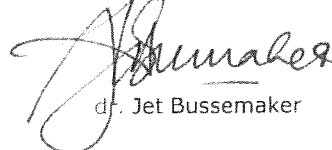
In het mbo kan de ruimte voor teams en docenten vergroot worden door het mogelijk te maken van bepaalde regels af te wijken als de kwaliteit van de opleiding op orde is en relevante betrokken partijen, zoals studenten, akkoord zijn. Deze mogelijkheid is er nu al voor onderwijstijd. Op deze manier wordt de ruimte voor de professional vergroot, wordt de regeldruk verder teruggedrongen en staat de kwaliteit van het onderwijs centraal.

Regeldruk blijkt een hardnekkig probleem dat vanaf 1982 voor alle kabinetten een terugkerend beleidsthema is geweest. Om de regeldruk in het onderwijs aan te pakken hebben wij in 2014 de Regeldrukagenda Onderwijs 2014 – 2017 afgesproken met het onderwijsveld. Deze Regeldrukagenda is er in de kern op gericht om knelpunten die voortvloeien uit wet- en regelgeving weg te nemen.

In de hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

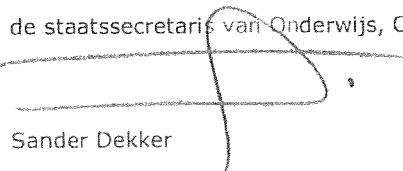
Hoogachtend,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Jet Bussemaker

de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Sander Dekker

Bijlage 1 Intensiveringsposten begroting

Onze referentie
1183817

Onderstaand vindt u een overzicht van de grote beleidsprioriteiten waar intensiveringen op zijn gedaan en een specificatie van de ombuigingen.

NB. Ten behoeve van de overzichtelijkheid is gekozen voor een tijdshorizon van 2013 t/m 2021.

Intensiveringen Balkenende IV	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Intensivering kwaliteit onderwijs (PO/VO/MBO/HBO/WO)	750	750	750	750	750	750	750	750	750
Bedrag per leerling MBO	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Innovatie, kennis en onderzoek	300	300	300	300	300	300	300	300	300
Totaal intensiveringen	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075	1.075
Intensiveringen Rutte I (incl. begrotingsakkoord)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
O Uitbreiding doelgroep VVE	50	50	50	50	50	50	50	50	50
O/VO/MBO Versterken centrale en uniforme toetsing, mede t.b.v. het behouden leerwinst	70	80	80	80	80	80	80	80	80
O/VO/MBO Professionalisering onderwijspersoneel	150	150	150	150	150	150	150	150	150
O/VO Hoogbegaafden	30	30	30	30	30	30	30	30	30
O/VO Taal en rekenen	20	0	0	0	0	0	0	0	0
O Meer schakelklassen en summer courses	50	50	50	50	50	50	50	50	50
O/MBO Plusvoorzieningen en wijkscholen	30	30	30	30	30	30	30	30	30
IBO Kwaliteitsverbetering	40	110	150	150	150	150	150	150	150
O Verhogen intensiteit onderwijs	130	210	230	245	260	275	290	300	300
Innovatie en onderzoek	90	90	90	90	90	90	90	90	90
Begrotingsakkoord - Kwaliteit leraren en kwaliteit onderwijs	105	105	105	105	105	105	105	105	105
Totaal intensiveringen	765	905	965	980	995	1010	1025	1035	1035
Intensiveringen Rutte II (incl. begrotingsafspraken 2014)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verhuizen huisvesting naar scholen (PO/VO)	0	0	256	256	256	256	256	256	256
Intensivering onderwijs (PO/VO)	0	25	212	504	689	689	689	689	689
Intensivering onderwijs (studievoorschot, HBO en WO)	0	0	0	0	0	200	173	263	263
Begrotingsafspraken 2014	650	0	577	560	560	593	560	560	560
Begroting 2017:									
Politieke prioriteiten (deel onderwijs):									
Instroom asiel	0	0	0	0	15	15	15	15	15
Achterstanden	0	0	0	0	5	5	5	5	5
Gelijke kansen	0	0	0	0	25	25	25	25	25
MBO schoolkosten	0	0	0	0	10	10	10	10	10
Verzachten lumpsum- en subsidietaakstelling:	0	0	0	0	133	133	133	133	133
Totaal intensiveringen	650	25	1045	1320	1693	1926	1866	1956	1956

	Onze referentie									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Ombuigingen Balkenende IV										1163817
Coalitieakkoord										
Efficiency Rijksdienst (SGO-voorstel)	-45	-45	-45	-45	-45	-45	-45	-45	-45	-45
Beperken subsidies	-78	-78	-78	-78	-78	-78	-78	-78	-78	-78
Fusieprikkels VO	-84	-84	-84	-84	-84	-84	-84	-84	-84	-84
Teldatum MBO	-148	-148	-148	-148	-148	-148	-148	-148	-148	-148
Dekking Boedelbrief Financiën	-33	-33	-33	-33	-33	-33	-33	-33	-33	-33
Rente op nieuwe projecten op 6,5%	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4
Herschikkingen begroting 2010	-410	-410	-410	-410	-410	-410	-410	-410	-410	-410
<i>O.a. Gerichte inzet middelen Bestuur & Management primair onderwijs</i>	-90	89	89	89	89	89	89	89	89	89
<i>O.a. Educatiemiddelen uit participatiebudget</i>	-35	-35	-35	-35	-35	-35	-35	-35	-35	-35
Totaal ombuigingen Balkenende IV	-802	-802	-802	-802	-802	-802	-802	-802	-802	-802
Ombuigingen Rutte I (incl. begrotingsakkoord)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Taakstelling (deel onderwijs en onderzoek)	-129	-130	-128	-128	-128	-128	-128	-128	-128	-128
Efficiëncykorting raden en instituten	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20
PO Gewichtenregeling	-30	-40	-50	-50	-50	-50	-50	-50	-50	-50
VO verminderen aantal profielen HAVO/VWO	0	-20	-50	-50	-50	-50	-50	-50	-50	-50
VO vereenvoudigen bekostigingsmodel, tegengaan vertraging en versnellen excellente leerlingen	-50	-60	-60	-60	-60	-60	-60	-60	-60	-60
MBO vereenvoudiging kwalificatiestructuur, tegengaan vertraging, verkorten en intensiveren	0	-30	-50	-140	-145	-150	-160	-160	-160	-160
VO efficiëncykorting lesmateriaal	0	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30
HO geen OV-jaarkaart langstudeerders	-10	-10	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30
HO langstudeerders	-177	-163	-163	-163	-140	-140	-140	-140	-140	-140
Efficiency onderzoek en innovatie	-86	-86	-86	-86	-86	-86	-86	-86	-86	-86
Lenteakkoord - Departementale taakstelling (deel onderwijs en onderzoek)	0	-171	-195	-265	-232	-232	-232	-232	-232	-232
Totaal ombuigingen Rutte I	-503	-760	-862	-1.022	-971	-976	-986	-986	-986	-986
Ombuigingen Rutte II (incl. Begrotingsafspraken 2014):	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Schrappen subsidies (deel onderwijs en onderzoek)	0	-101	-188	-190	-192	-192	-192	-192	-192	-192
Leerwagondersteunend onderwijs	0	0	-15	-50	-50	-50	-50	-50	-50	-50
Afschaffen wettelijk verplichte maatschappelijke stages	0	0	0	-50	-55	-55	-55	-55	-55	-55
Minder opleidingen en macrodoelmatigheid mbo	0	0	0	0	-60	-80	-100	-120	-120	-120
Samenvoegen kenniscentra mbo	0	0	-40	-80	-80	-80	-80	-80	-80	-80
Minder opleidingen hoger onderwijs (inclusief kunstopleidingen)	0	0	0	-70	-90	-110	-130	-130	-130	-130
Verminderen overhead in het hoger onderwijs	0	-15	-33	-50	-65	-65	-65	-65	-65	-65
Studievoorschot	0	0	0	0	-15	-55	-95	-305	-545	-545
Begroting 2016:										
Ramingsbijstelling gewichtenregeling	0	0	0	-10	-20	-30	-40	-50	-50	-50
Ramingsbijstelling onderwijsachterstandenbeleid	0	0	0	0	-10	-30	-40	-50	-50	-50
Ramingsbijstelling subsidies	0	0	0	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20
Ramingsbijstelling 2017-2020	0	0	0	0	-94	-94	-94	-94	0	0
Begroting 2017:										
Gewichtenregeling	0	0	0	-10	-10	-10	-10	-10	-10	-10
Ramingsbijstelling	0	0	0	0	-150	-150	-150	-150	-150	-150
Lumpsum- en subsidietaakstelling (deel onderwijs en onderzoek)	0	0	0	-49	-240	-246	-246	-246	-246	-246
Voorjaar 2017:										
minreeks artikel 91	0	0	0	0	0	-223	-171	-166	-188	-188
Totaal ombuigingen Rutte II	0	-116	-276	-579	-1.151	-1.490	-1.538	-1.783	-1.951	-1.951

Bijlage 2 Monitoring

Onze referentie
1183817

Onderstaande inventarisatie is niet één op één te herleiden tot het overzicht van intensiveringen.

Primair onderwijs en Voortgezet onderwijs

<i>Intensivering</i>	<i>Monitor</i>	<i>Resultaat</i>
<p>Actieplan Leerkracht (2007) structurele verbetering beroepspositie leraar, versterken functiemix, inkorting carrièrepaden, invoering Lerarenbeurs, oprichting Onderwijscoöperatie, invoering entretoets pabo, zij-instromen mogelijk maken.</p>	<p>Beleidsdoorlichting Actieplan Leerkracht (Kamerstukken II 2012/13, 31 511 nr. 10) Algemene Rekenkamer, Resultaten verantwoordings- onderzoek 2014 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII), 2015</p>	<p>Driekwart van de € 1 miljard uit het actieplan Leerkracht is al met al ingezet voor verbetering van de salarispositie.</p> <p>Een belangrijke (zij het niet de enige) graadmeter voor de professionaliteit van leraren, de mate waarin zij de basis- en complexe vaardigheden beheersen, laat ondanks de investerings weinig ontwikkeling zien.</p>
<p>Vergroten van de kwaliteit en het bereik van voorschoolse educatie, zomerscholen en schakelklassen in G37 (2007 - heden)</p>	<p>Onderzoek Inspectie van het Onderwijs, Kamerstukken II 2016/17, 31 322, nr. 327. (CPB, Impact of funding targeted preschool interventions on school readiness: Evidence from the Netherlands, 2016).</p>	<p>De kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie sterk is verbeterd; ook de afspraken over de inzet van hbo-opgeleide beroepskrachten en het vergroten van het aantal zomerscholen, schakelklassen, voorschoolse plaatsen en het bereik zijn grotendeels gerealiseerd. Tevens heeft het CPB aangetoond dat in deze gemeenten het aantal doelgroepkinderen dat in het basisonderwijs blijft zitten significant is afgenomen</p>
<p>Kwaliteitsverbetering scholen (zwak en zeer zwak) (2007 - heden)</p>	<p>Divers (o.a. Staat van het Onderwijs, inspectie & de Onderwijsmonitor)</p>	<p>Afname van 83% van aantal zwakke en zeer zwakke scholen (po)/afdelingen (vo).</p> <p>Toename van aantal afdelingen dat voldoet aan basiskwaliteit van 87% (2008) naar 96% (2016).</p>
<p>Sectorakkoorden Rutte 2 voor PO en VO op basis van NOA (2015) (o.a. uitdagend onderwijs en maatwerk, zittenblijven, inzet van ict, professionalisering leraren en schoolleiders, masterambitie, duurzame onderwijsverbetering en verbetercultuur, bewegingsonderwijs)</p>	<p>Voortgangsrapportage sectorakkoorden, dashboard aan TK, diverse indicatoren in begroting/jaarverslag</p>	<p>Tussenmeting in 2017. Voortgang 2016: uitdagend onderwijs en maatwerk, positieve resultaten bereikt; professionalisering en verbetercultuur: veel in uitvoering, maar het effect is nog niet in alle tussenresultaten zichtbaar. De ARK geeft aan dat het nog een hele opgave zal zijn om de doelstellingen te halen en dat een trendbreuk nodig is om de ambities uiteindelijk te realiseren. Voortgang valt tegen bij: beheersing van didactische en differentiatie- vaardigheden van docenten; kwaliteitszorg op school- en bestuursniveau in po en opbrengstgericht werken onvoldoende doorwerking in de klas in vo. Het verbeteren van dergelijke complexe</p>

		vaardigheden en procesvaardigheden lange adem.	Onderwijs 1163817
--	--	---	----------------------

<p>Lerarenagenda</p>	<p>Divers, o.a. Loopbaanmonitor, arbeidsmarktbarometer, arbeidsmarkttramingen. Jaarlijkse gegevens/ personeelsgegevens duo o.a. over uitval docenten.</p>	<p>- 20% van leraren wordt opgeleid volgens het concept van opleiden in de school. - 80% startende leraren in po en 90% startende leraren vo worden begeleid, maar de kwaliteit moet beter. - studenttevredenheid aan opleidingen over hele linie toegenomen - alle opleidingen positief geaccrediteerd. - leraren meer tevreden over wijze van beoordeling en personeelsgesprekken.</p> <p>Aandachtspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lerarentekort in po en in vo bij tekortvakken; • uitval van startende leraren; • onvoldoende diversiteit docenten op lerarenopleidingen en voor de klas (waaronder mannen); • meer flexibilisering routes naar leraarschap; • onvoldoende carrièreperspectief voor leraren. <p>Aantal subsidieregelingen loopt af eind 2017 (o.a. Regeling versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen; Eerst de Klas en OnderwijsTraineeShip).</p>
<p>Taal en rekenen (2007 - heden)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pisa/Pirls • Timms • Centrale examens VO • Rapportage cito in o.a. Kerncijfers 	<p>PO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemiddelde prestaties taal en rekenen over langere tijd (vanaf 2008) stabiel en zitten ruim boven het OESO-gemiddelde. • Percentage hoog presterende leerlingen blijft bij rekenen achter bij dat van andere OESO-landen. <p>VO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor lezen, wiskunde en natuurwetenschappen ruim boven het gemiddelde van de OESO- en EU-landen presteren. • Op lezen blijven de prestaties stabiel. • Examenresultaten van de kernvakken (Nederlands, Wiskunde, Engels) zijn na jaren van dalen, nagenoeg stabiel gebleven.

Middelbaar Beroepsonderwijs

Onze referentie
1183817

<i>Intensivering</i>	<i>Monitor</i>	<i>Resultaat</i>
Kwaliteitsafspraken in het mbo met individuele instellingen. Onderscheid in de afspraken tussen een investeringsbudget per instelling voor gerichte investering op een aantal thema's en resultaatafhankelijke budgetten voor studiesucces, vsv en beroepspraktijkvorming	In 2017 tussenevaluatie naar de TK. In 2019 volgt de eindevaluatie die mede gericht is op de effecten van de kwaliteitsafspraken.	
Tegengaan voortijdig schoolverlaten. Prestatiebesteding voor individuele instellingen gecombineerd met regionale programmamiddelen	Evaluatie regionale vsv-aanpak in 2015 waaruit blijkt dat regionale aanpak heeft bijgedragen aan de daling van het aantal vsv-ers. Jaarlijkse rapportage aan TK over voortgang op beleidsdoelstelling	Aantal nieuwe VSV'ers is tussen 2001 en 2016 gedaald van circa 71.000 naar 22.948
Doelmatige leerwegen. Intensivering van onderwijsprogramma's door onder andere verhoging van de voorgeschreven urennorm	Juli 2017 eerste meting kwantitatieve effecten van doelmatige leerwegen beschikbaar en naar TK. Eindrapport van de evaluatie is voorzien voor 2019	
Opwaardering van prijsfactoren van voornamelijk technische opleidingen.	De opwaardering is gebaseerd op het advies van de Commissie Herziening Prijsfactoren MBO	Hogere besteding voor met name technische opleidingen. De investering heeft het mogelijk gemaakt dit te doen zonder negatieve herverdeel-effecten voor mbo-instellingen.

Hoger onderwijs

<i>Intensivering</i>	<i>Monitor</i>	<i>Resultaat</i>
Balkenende IV en Rutte I: versterking van de onderwijskwaliteit en studiesucces, profilering en zwaartepuntvorming van onderwijs en onderzoek en valorisatie	Prestatieafspraken 2013-2016	In november 2016 heeft de eindbeoordeling van deze prestatieafspraken plaatsgevonden. Alle universiteiten en vrijwel alle hogescholen hebben met de extra middelen hun afgesproken prestaties op onderwijskwaliteit en studiesucces in voldoende mate gerealiseerd.
Rutte II: Studievoorschot	Kwaliteitsafspraken vanaf 2018	Het kabinet Rutte II heeft in de Strategische Agenda Hoger Onderwijs 2015-2025 de richting aangegeven voor de periode 2015-2025. Er wordt ingezet op kleinschalig en intensief onderwijs, talentprogramma's, onderwijsgerelateerd onderzoek, studiefaciliteiten en digitalisering en ingezet wordt op het verbeteren van de samenwerking in de regio voor een

		<p>betere doorstroom van afzet ^{afzet} referentie ^{referentie} naar het ho, inhoudelijke aansluiting en toegankelijkheid van het hoger onderwijs.</p>
Algemeen	Monitor Beleidsmaatregelen	<p>De monitor brengt de gevolgen van beleidsmaatregelen en regelgeving die van kracht zijn sinds 2010 of nog worden ingevoerd in kaart. Voorbeelden hiervan zijn de effecten van het studievoorschot, de maatregelen rond tweede studies en studiesucces. De monitor wordt jaarlijks toegezonden aan de Tweede Kamer.</p>

Ministerie van Financiën

2017 00509

> Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

p/a: Tweede Kamer der Staten Generaal
Ter attentie van de informateur, mw Drs. E.I. Schippers
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Directie Begrotingszaken

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen

Dirk Roelofsen

T 070-342 7163

F 070-3427925

d.j.roelofsen@minfin.nl

Ons kenmerk

2017-0000084922

Uw brief (kenmerk)

Bijlagen

1

Datum 21-4-2017
Betreft Saldo-effecten Voorjaarsbesluitvorming

Geachte mevrouw Schippers,

In vervolg op ons gesprek van dinsdagavond stuur ik u hierbij, zoals afgesproken, een memo dat inzoomt op de saldo-effecten van de Voorjaarsbesluitvorming in het Kabinet over de begroting.

Vriendelijke groet,

Jeroen Dijsselbloem

Aan
de informateurDatum
20 april 2017

memo

 Toelichting saldobelasting

Tabel 1 geeft allereerst de saldobelasting van de besluitvorming weer (regel 1). Binnen deze besluitvorming zijn er een aantal maatregelen die het CPB al in haar CEP/MLT raming had opgenomen (regel 2). Deze maatregelen belasten het CPB beeld dus niet, en worden daarom niet meegeteld in de totale saldobelasting ten opzichte van het CEP/MLT beeld (regel 3).

Daarnaast is er een aantal dossiers die, indien daartoe wordt besloten, zorgen voor aanvullende saldobelasting (regel 4). Regel 5 geeft inzicht in de omvang van de opschalingskorting, die niet is opgenomen in het CPB CEP/MLT beeld.

Tabel 1: saldobelasting besluitvorming en mogelijke aanvullende maatregelen (in miljard euro, + betekent hogere uitgaven)

	2017	2018	2019	2020	2021
Besluitvorming					
Generale dossiers	-0,1	0,7	0,3	0,3	0,6
Verdeelsleutels	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Besparingsverliezen	0,0	0,2	0,4	0,4	0,4
Urgente dossiers	0,4	0,1	0,2	0,1	0,1
Kasschuiven	0,0	0,5	0,7	0,2	-0,2
Gasbaten	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3
Overig (o.a. accres)	0,0	0,3	0,2	0,1	0,0
1 Totaal besluitvorming	0,8	2,5	2,4	1,8	1,7
Waarvan al in CEP/MLT beeld					
Verdeelsleutels (ABP)	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Besparingsverliezen		0,2	0,4	0,4	0,4
2 Waarvan al in CEP/MLT beeld	0,3	0,5	0,7	0,8	0,8
3 Saldobelasting t.o.v. CEP/MLT (1-2)	0,4	2,0	1,7	1,1	0,9
<i>in procent bbp</i>	<i>0,1%</i>	<i>0,3%</i>	<i>0,2%</i>	<i>0,1%</i>	<i>0,1%</i>
Mogelijke aanvullende maatregelen					
Niet invullen taakstellingen OCW en VWS	0,0	0,6	0,6	0,7	0,6
Hoofdlijnenakkoord zorg en intensivering verpleeghuizen	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
4 Saldobelasting t.o.v. CEP/MLT inclusief mogelijk aanvullende maatregelen	0,7	2,7	2,5	2,0	1,7
<i>in procent bbp</i>	<i>0,1%</i>	<i>0,4%</i>	<i>0,3%</i>	<i>0,2%</i>	<i>0,2%</i>
5 Omvang opschalingskorting		0,0	-0,1	-0,2	-0,3

2017 00590

de Nationale
ombudsman

Mevrouw drs. E. I. Schippers
Informateur
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag

Tel: (070) 356 35 63

Fax: (070) 360 75 72

bureau@nationaleombudsman.nl

www.nationaleombudsman.nl

Doorkiesnummer

(070) 356 35 63 PTN/ste

Datum

25 april 2017

Ons nummer

Uw brief

201700562

Uw kenmerk

Bijlagen

Behandelend medewerker

P. Tunnisen

Onderwerp

Geachte mevrouw Schippers,

Uw verzoek van 20 april aan de Nationale ombudsman is in goed orde ontvangen.

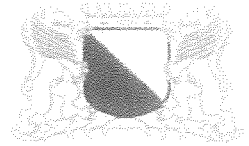
Omdat de heer Van Zutphen momenteel in het buitenland verkeert, kan hij u op maandag 8 mei a.s. per koerier zijn antwoordbrief sturen.

Uiteraard ben ik tot een toelichting bereid.

Met vriendelijke groet,

Peter Tunnisen
Directeur Bureau Nationale ombudsman a.i.

Aan: Tweede Kamer der Staten Generaal
T.A.V. mevrouw drs E.I. Schippers
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 13 april 2017

Betreft: Aanbiedingsbrief en G4 advies Armoede

Geachte mevrouw Schippers,

Als G4 Cliënten- en Participatieraden vertegenwoordigen wij mensen die in de 4 grote steden een bijstandsuitkering ontvangen (inclusief IOAW en IOAZ) en mensen die in de sociale werkvoorziening werkzaam zijn. Wij hebben minimaal viermaal per jaar overleg over punten die vooral in de vier grote steden voorkomen en ondersteunen elkaar d.m.v. informatievoorziening, discussie en het delen van signalen. Wij schrijven gezamenlijk adviezen over thema's binnen de Participatiewet, zodat wij de G4 Wethouders en via deze de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een compleet en actueel beeld kunnen meegeven over wat er in de vier grote steden rondom dat thema speelt.

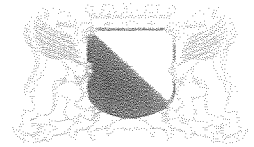
Dit voorjaar hebben wij onze overleggen besteed aan het thema Armoede en daarom willen wij u als informateur thans ons G4 advies Armoede aanbieden. In het advies zijn signalen en adviezen opgenomen die niet via de gemeentelijke weg op te lossen zijn. We hopen dat u in de lopende formatie van een nieuw kabinet hier aandacht aan kunt besteden.

Wij zijn benieuwd naar uw reactie en zijn gaarne bereid om het een en ander mondeling toe te lichten.

Met vriendelijke groeten,

Namens de G4,
Fons de Vries en Zarina Kallan
Duovoorzitters Participatieraad Amsterdam

G4:
Participatieraad Amsterdam
Cliëntenraad Sociaal Domein Den Haag
Cliëntenraad W & I Rotterdam
Cliëntenraad Participatiewet Utrecht

G4 advies Armoede

Vanuit de definitie van de Verenigde Naties (VN) is armoede het niet kunnen voorzien in de primaire levensbehoeften, zoals voedsel, kleding, huisvesting en gezondheidszorg, door onvoldoende betaalen/of ruilmiddelen. De basis voor het ontstaan van armoede zien wij in de te lage inkomens en uitkeringen. De Sociale Alliantie¹ wees al in 2009 op de gevolgen van de periodieke ontkoppeling van het minimum loon en daaraan gerelateerde uitkeringen en de contractlonen; de bijstandsuitkering is daardoor op steeds grotere afstand gekomen van de contractlonen, in de periode van 1980 tot nu loopt de uitkering volgens cijfers van het SZW zo een 16% achter. Gevolg is dat de koopkracht van mensen met een uitkering achterblijft. De uitkering is vaak te weinig om van rond te komen. Uitstroom uit de uitkering betekent niet meteen uit de armoede zien wij in de praktijk bij de werkende armen en de velen ZZP'ers die nauwelijks inkomsten hebben. We moeten ons ook beseffen dat vele uitkeringsgerechtigden langdurig aangewezen zijn op een uitkering en vervolgens uitstromen naar de AOW. Ook zien wij dat armoede generaties meegaat, doordat er vaak onvoldoende middelen en/of mogelijkheden zijn voor jongeren om te studeren en hun verdien capaciteit te verhogen. Daar tegenover staat dat de kosten van de middelen om te voorzien in die primaire levensbehoeften wel steeds stijgen; de huurprijs stijgt elk jaar een bepaald percentage, premies van zorgverzekeraars worden steeds hoger, vooral de grote steden worden onbetaalbaar. Gemeenten proberen het tekort te compenseren met bijzondere bijstand, lokaal beleid en informatievoorziening. Zij proberen daarnaast de schuldenproblematiek die ontstaan is door het te kort te verhelpen door verschillende soorten schuldhelpverlening. Wij pleiten voor het aanpakken van armoede bij de kern; een uitkering of minimumloon zou voldoende moeten zijn om van rond te komen en in evenwicht zijn met de hedendaagse kosten voor middelen, onderdak en zorg. Wij gaan als G4 onderzoek doen naar de actuele hoogte van de uitgaven die men maakt om zich te kunnen voorzien van primaire levensbehoeften, om daarmee te overtuigen dat het compenseren van het te kort in de uitkering en minimumloon de armoede substantieel verlaagd. Wij roepen u en de Staatssecretaris op om dit onderwerp ook met prioriteit op de politieke agenda te zetten.

In het proces van helpen met schulden en compenseren van het te kort zien wij knelpunten op macroniveau die het gemeentelijk beleid overstijgen. In dit advies komen de volgende punten aan bod:

- Informatievoorziening
- Schuldhelpverlening

¹ Janssen, R. (2009). *Verslag van het overleg dat de Sociale Alliantie op 16 december 2009 had met staatssecretaris Jetta Klijnsma op het ministerie van SZW te Den Haag*. Helden.

Informatievoorziening

Liever preventief dan repressief!

Veel signalen die cliënten- en participatieraden binnen krijgen gaan over het niet op de hoogte zijn van de mogelijkheden voor hulp of waar die te vinden. Tegenwoordig zijn er bijvoorbeeld zeer veel fondsen waar aanspraak op gemaakt kan worden, maar dat weet men vaak niet. De mensen zien door de bomen het bos niet meer en worden te vaak van het kastje naar de muur gestuurd. Ook ondanks de inzet van de sociale wijkteams zien wij nog niet voldoende verbetering, maar zien wij wel al vele pilots die daar aandacht aan besteden. Het op de hoogte zijn van mogelijkheden voor hulp geeft de persoon met problemen de ruimte om zelf actief een oplossing te vinden die bij hen past en de problematiek niet te verergeren.

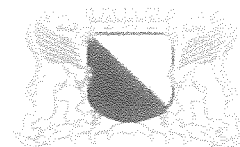
Advies

Wij bevelen aan om in alle grote steden een onafhankelijk Armoedeloket in de wijken/stadsdelen op te richten met personeel dat op de hoogte is van zowel de actuele regionale als de landelijke sociale kaart rondom armoede. In soortgelijke vorm als het Juridisch loket, waar men terecht kan voor informatie, verwijzing en advies. Hier zouden zowel burgers persoonlijk als via een intermediair gebruik van kunnen maken. Daarnaast is het van belang om die sociale kaart ook digitaal toegankelijk te maken en te zorgen dat de persoon er wegwijs in wordt gemaakt door bijv. een ja/nee vragenlijst vanuit de criteria van de instanties. En dat er per thema binnen armoede informatie wordt gepubliceerd om mensen in de armoede te informeren over zaken die zij zelf al kunnen oppakken, zoals bezuinigen, gebruik van een coach, sparen, aanspraak op regionale en landelijke fondsen. Een goed voorbeeld hiervan is amsterdamvoorziet.nl, maar zouden we dat ook in een uitgebreidere vorm willen zien zoals hierboven beschreven staat.

Schuldhelpverlening

Wij zien een aantal structurele knelpunten in de schuldhelpverlening die het helpen met de schulden belemmert en in sommige gevallen zelfs kan verergeren. Hieronder een opsomming van de knelpunten:

1. De overheid heeft een dubbele pet bij overheidsschulden, omdat zij bij beslaglegging op of inhouding van de uitkering en/of vakantiegeld, toeslagen als preferente schuldeiser optreedt. Hierdoor kan iemand snel nieuwe schulden opbouwen en wordt het bijna onmogelijk om een buffer voor onvoorziene kosten op te bouwen. Ondertussen kan dat ook gevolgen hebben op de geestelijke gezondheid door de leefomstandigheden waarin de persoon verkeert, en dat kan weer een oorzaak zijn dat mensen in de uitkering terecht komen of geen vaste baan kunnen aanhouden.
2. Er is te weinig controle op bewindvoerders en deurwaarders, waardoor schulden uit de hand kunnen lopen. Een niet goed functionerende bewindvoerder kan bijv. vaste lasten niet afdragen en deurwaarders kunnen zeer dwingende maatregelen nemen om een persoon te dwingen/aansporen een schuld te betalen, ondanks hier mogelijk geen vermogen voor is. Door het

voorgaande is de angst voor deze gevolgen/situaties zeer groot en is bij veel cliënten een drempel geworden om hulp te zoeken voor hun schuldenproblematiek.

3. De combinatie Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP) en studeren is in eerste instantie niet toegestaan, maar wel mogelijk. Zo zagen we dat tijdens een uitspraak in 2014 voor toelating in de WSNP². Onderwijs is de meest effectieve manier om uit de armoede te komen. Wanneer deze mogelijkheid bij jongeren ontzegd wordt kan armoede generaties meegaan.

Advies

1. Er zouden geen preferente schuldeisers mogen zijn. Geef de cliënt de ruimte om een buffer (spaargeld voor onvoorziene kosten) op te bouwen, zodat hij/zij zelf grip kan krijgen op het leven en wordt ontlast van stress die ontstaat door de dwingende acties/ woorden die schuldeisers uitvoeren en gebruiken om hun geld te verkrijgen. Er moet gestreefd worden naar schuldhelpverlening die mensen daadwerkelijk uit de schulden helpt.
2. Bewindvoerders en deurwaarders moeten strenger gecontroleerd worden, zodat gevolgen die hierboven beschreven staan zoveel mogelijk voorkomen kunnen worden en de drempel wordt verlaagd om hulp te zoeken, te aanvaarden en zelf ook aan mee te werken. In de afhankelijke positie van de cliënt tegenover de bewindvoerder zou het vertrouwen gewaarborgd moeten worden en zou meer keuzevrijheid mogelijk moeten zijn waarin de cliënt zeggenschap krijgt over zijn/haar inkomen. Uitgangspunt: niet *voor* de cliënt, maar *met* de cliënt.
3. Biedt studeren in een WSNP traject aan als mogelijkheid en verbindt daar voorwaarden aan, zodat de jongere toch nog de mogelijkheid krijgt om middels onderwijs te werken aan een toekomst uit de armoede door het verhogen van zijn/haar verdien capaciteit.
4. Lees 'Een onbemind probleem'³ waar de steeds slechtere financiële positie van mensen met geestelijke en lichamelijke problematiek wordt toegelicht en een blauwdruk aan mogelijkheden aangeeft die nodig zijn op het gebied van onder meer toeslagen, moratorium en vroeg signalering.

² Dongen, L. van. (2014). *Schuldhelpverlening en studeren, het kan!* Geraadpleegd op 28 januari 2017: <https://armoedeenschulden.wordpress.com/2014/02/20/schuldhelpverlening-en-studeren-het-kan/>

³ Universiteit van Tilburg. (2016). *Een onbemind probleem. Voorstudie maatschappelijke kosten-batenanalyse schuldenproblematiek.*

Participatieraad / G4
Dhr. F. de Vries
Weesperstraat 113
Kamer 3.56
1018 VN AMSTERDAM

Kenmerk: 201700592

Den Haag, 3 mei 2017

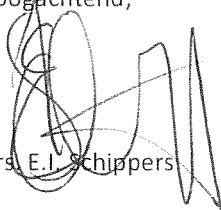
Geachte heer De Vries,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E.L. Schippers

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de informateur, mw. Drs. E.I. Schippers
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: Nederlands tabaksbeleid

Amsterdam, 26 april 2017

In afschrift aan:

Dhr. mr. S. van Haersma Buma, dhr. J. F. Klaver, dhr. Drs. A. Pechtold, dhr. Drs. M. Rutte en dhr. Drs. M.J. van Rijn

Geachte mevrouw Schippers,

In het kader van uw rol als informateur vraagt de Vereniging Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde uw aandacht voor de belangrijkste oorzaak van sterfte en ziekte in Nederland: tabaksverslaving. Elk jaar overlijden er in ons land ruim 19.000 mensen aan de gevolgen van roken en nog eens enkele duizenden aan de gevolgen van meerrokenⁱ. Roken is bovendien een belangrijke determinant van sociaaleconomische gezondheidsverschillenⁱⁱ en kost de Nederlandse samenleving jaarlijks miljardenⁱⁱⁱ euro's.

De leden van onze Vereniging, een groep van 230 prominente artsen die in de redactie van ons vakblad hebben gezeten, maken zich zorgen over het tabaksbeleid in Nederland en constateren dat de gevolgen daarvan te zien zijn in de hoge tabak-gerelateerde ziektelast en sterftcijfers. Als artsen worden wij hier dagelijks mee geconfronteerd in onze spreekkamers en we willen hierbij onze bezorgdheid uitspreken over het menselijk leed en de economische schade die dit veroorzaakt. Wij vinden dit extra wrang omdat met een ambitieuzer tabaksbeleid, deze gezondheidsschade grotendeels vermijdbaar is.

Tabaksverslaving is veruit de belangrijkste vermijdbare oorzaak van ziekte en sterfte in Nederland. Toch beginnen er iedere week naar schatting nog steeds enkele honderden kinderen met dagelijks roken^{iv}. De hersenen van jongeren zijn extra gevoelig voor de verleiding om te gaan roken en voor verslaving in het algemeen. Om jongeren een eerlijker kans te bieden om te kiezen voor een gezonde, rookvrije toekomst, heeft een groeiend aantal gemeenten, maatschappelijke partijen en burgers de handen ineengeslagen. Zij zijn actief op weg naar een Rookvrije Generatie^v. Naar een samenleving waarin opgroeiende kinderen worden beschermd tegen tabaksrook en de verleiding om te gaan roken. En waarin rokers die willen stoppen met roken, de ondersteuning krijgen die nodig is om van hun verslaving af te komen.

Het maatschappelijk draagvlak voor de Rookvrije Generatie is groot (77% - juli 2016)^{vi}. Dit is hét moment voor een volgend kabinet om de handschoen op te pakken en een belangrijke bijdrage te leveren aan de beweging. Samen kunnen we ervoor zorgen dat een Rookvrije Generatie werkelijkheid wordt. De elementen die hieraan bijdragen – het voorkomen dat jongeren beginnen

met roken en helpen van rokers die willen stoppen met roken - komen niet alleen de gezondheid van de Nederlandse bevolking ten goede, maar leiden ook tot een verkleining van de sociaaleconomische gezondheidsverschillen én tot financiële baten voor de samenleving.

De Vereniging NTvG hoopt dat de nieuwe regering de ambitie heeft om in de volgende regeerperiode voortgang te maken met het terugdringen van tabaksverslaving in Nederland. Wij zouden daarom graag zien dat er ook iets over deze ambitie opgenomen wordt in het regeerakkoord, bijvoorbeeld,

Omdat tabaksverslaving de grootst vermijdbare oorzaak is van ziekte en sterfte in Nederland, zet dit kabinet zich samen met gemeenten en maatschappelijke partners in voor het laten opgroeien van een rookvrije generatie; een generatie jongeren die in staat wordt gesteld te kiezen voor een rookvrije toekomst.

Dat er in een regeringsperiode veel bereikt kan worden laat een publicatie in de New England Journal of Medicine^{vii} zien waaruit blijkt dat tijdens de Obama regering het aantal rokers meer dan twee keer zo snel afnam als tijdens de Clinton en Bush regeringen. Er is internationaal grotendeels overeenstemming over de beleidsmaatregelen die nodig zijn om dit te bereiken. In het belang van de volksgezondheid hopen wij dat het nieuwe kabinet deze uitdaging oppakt.

Wij wensen u veel succes bij het uitvoeren van uw opdracht en voorzien u uiteraard graag van nadere informatie indien gewenst.

Met vriendelijke groet,

het bestuur van de Vereniging Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde,

prof.dr. W.P.Th.M. Mali

Dr. A.C. Ansink

Drs. N. C.M. van Niekerk

Prof.dr. D.D.M. Braat

Prof.dr. D.A. Legemate

Prof.dr. P. Bindels

ⁱ <https://www.rokeninfo.nl/publiek/cijfers/ziekte-sterfte;>
<https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/roken/cijfers-context/oorzaken-en-gevolgen>

ⁱⁱ <https://www.ntvg.nl/artikelen/sociaal-economische-verschillen-en-roken/volledig>

ⁱⁱⁱ https://hsr.mumc.maastrichtuniversity.nl/sites/intranet.mumc.maastrichtuniversity.nl/files/hsr_mumc_maast_ichtuniversity_nl/public_news_events/rapportmkba_09-06-2016_def.pdf

^{iv} <https://assets.trimbos.nl/docs/cd97d930-6f39-41ca-9923-c02a6e17982e.pdf>

^v <http://www.rookvrijegeneratie.nl/#1>

^{vi} Percentage dat aangeeft voorstander te zijn van een 'Rookvrije Generatie'. Meting door onderzoeksbureau Flycatcher in juli 2016, n=551.

^{vii} Tobacco Control in the Obama Era – Substantial Progress, Remaining Challenges. N Engl J Med 375;15 october 13, 2016

Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde
Prof. dr. W.P.Th.M. Mali
Johannes Vermeerstraat 2
1071 DR AMSTERDAM

Kenmerk: 201700594

Den Haag, 3 mei 2017

Geachte heer Mali,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E.L. Schippers

201700595

Twente Board

economic
development

Aan: Informatie drs. I.J. Schippers
p/a: Ministerie van Algemene zaken
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

tel: 070 300 910
www.twenteboard.nl

tel: 070 300 910
www.twenteboard.nl

tel: 053 467 6775
www.twenteboard.nl

Adres: Twente, masters in Techniek

VERZONDEN - 5 04 17

Geachte mevrouw Schippers,

Knappe koppen én gouden handen zijn cruciaal voor de groei van de innovatieve maakindustrie. In Twente is de keuze voor techniek al gemaakt. Met Twents vernuft werken wij samen aan de voorsprong in kennis en technologie met unieke toepassingen en aansprekende producten. Voor een beter leven, nu en in de toekomst. Daarvoor is investeren in technologisch onderwijs, onderzoek en vakmanschap essentieel. De Twente Board roept het nieuwe kabinet op hier samen werk van te maken en substantieel in te investeren. Om zo bij te dragen aan de verdienkracht van Twente en van Nederland.

De Twente Board onderschrijft daarmee het pleidooi van de Technische Universiteiten in Nederland en de industriële werkgevers voor een Technologieakkoord. Een akkoord waarin overheden, ondernemers, werknemers en kennisinstellingen de krachten bundelen om Nederland koploper te maken op het gebied van innovatie en technologie. En om het nijpende tekort aan gekwalificeerde technici aan te pakken.

Twente is Techniek

De Twente Board vindt een nog sterkere focus op technisch vakmanschap en voldoende gekwalificeerde techniekdocenten in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs noodzakelijk. Technologie heeft de toekomst. Smart Industry is dé groei- en banenmotor van morgen. De Twentse maakindustrie biedt met haar technologische kracht en een grote diversiteit aan baanbrekende hightech bedrijven, oplossingen voor maatschappelijke opgaven en sociale innovatie op het gebied van gezondheid, veiligheid en circulaire economie. Zo levert Twente een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling naar een duurzaam Nederland die de decentrale overheden in hun gezamenlijke investeringsagenda hebben gepresenteerd.

Postbus 415
7500 AM Enschede

info@twenteboard.nl
twenteboard.nl

twenteboard.nl

Twente is de kraamkamer voor nieuwe kennis en business, van startups naar scale-ups. De eerste landelijke test- en ontwikkellocatie voor drones is in Twente gevestigd, vanwege de unieke combinatie van uitgestrekte ruimte en technologische kennis. Wij ontwikkelen hightech oplossingen die niet in de laboratoriumfase blijven steken, maar worden doorontwikkeld tot unieke toepassingen die nationaal en internationaal hun weg vinden. Dat levert economische groei en banen op voor alle niveaus. Om voorop te blijven lopen, is het belangrijker dan ooit om te investeren in technologisch onderzoek en onderwijs met oog voor technisch vakmanschap.

Grensligging

Twente is een krachtige en zelfbewuste regio met ruim 627.000 inwoners. Een unieke troef is de grensligging met Duitsland. De vestiging van het Fraunhofer Project Center en het Max Planck Instituut op de campus van de Universiteit Twente bewijst dit. Om het ontwikkelpotentieel volledig te benutten moeten fysieke grenzen minder betekenis krijgen, zodat het eenvoudiger wordt om over de grens te werken, leren en ondernemen. Wij ondersteunen de impuls voor de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en arbeid door het Actieteam GEA, en de voorgestelde maatregelen om belemmeringen bij grensarbeid te verminderen. Wij pakken als grensregio de aanbevelingen van het Actieteam voortvarend op en doen dat graag samen met het Rijk.

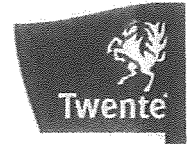
Twente investeert in haar eigen economie en toekomst

Twente neemt haar verantwoordelijkheid. In de afgelopen 10 jaar heeft Twente een agenda uitgevoerd met een investeringsvolume van 1,4 miljard euro. Daaraan hebben het Rijk, de provincie en regionale partners bijgedragen. De regio werkt aan een nieuwe investeringsagenda en heeft de handen ineengeslagen om de slimme maakindustrie op een hoger niveau te tillen: de Smart Industry Agenda BOOST. De potentie van Smart Industries en daarbinnen baanbrekende technologische ontwikkelingen zoals Fotonica, Internet of Things, Robotica en Smart Materials krijgt hiermee nog meer ontplooiingskansen.

Dankzij het Techniekpact Twente zien we meer jongeren in Twente voor een technische studie of technisch profiel kiezen dan landelijk. De Centers of Expertise Techniek (techniekinnovatie en techniekonderwijs) en het Centrum voor Innovatief Vakmanschap in Twente, maar ook het regionaal investeringsfonds MBO dragen hieraan bij. Om talent aan te trekken, op te leiden en duurzaam te binden en ondernemers en investeerders vast te houden, moet Nederland uitdrukkelijk in beeld zijn als grote technologische speler. Twente levert daar een prominente bijdrage aan. Daarvoor is het belangrijk om te blijven investeren in essentiële randvoorwaarden zoals een uitnodigend vestigingsklimaat, goede fysieke en digitale bereikbaarheid en een goed cultureel aanbod. Voor de vooruitgang van Twente het best presterende innovatieve ecosysteem – én de totale ontwikkeling van Nederland.

Twente Board

economic
development

Partnerschap

Wij bieden u een effectief partnerschap. Want juist door ons schaalniveau waar op bedrijfsleven, onderwijs en overheden elkaar vinden, kunnen wij optimaal innovatie en groei faciliteren. Daarbij blijven wij de komende jaren fors investeren in de regionale economie, de slimme en schone maakindustrie en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Wij roepen het kabinet op de ambities voor technologisch onderwijs, onderzoek en vakmanschap in het regeerakkoord een prominente plek te geven. Dat verdient een stevige investering van het kabinet in deze toptechnologische regio.

Twente heeft de keuze voor techniek gemaakt. Wij dagen het kabinet uit mee te doen. Voor het belang van de BV Nederland, met Twente als kloppend hart.

Hoogachtend,

G. Braaksma
voorzitter Twente Board

J.B. Kroeze
voorzitter VNO-NCW Twente

dr. Y.J. van Hijum
gedeputeerde Overijssel

dr. G.O. van Veldhuizen
voorzitter Regio Twente

mr. V. van der Chijs
voorzitter CvB Universiteit Twente

drs. J.H. van der Vegt
voorzitter CvB ROC van Twente

J. Spoorenberg
voorzitter Industriële Kring Twente

J.F. Beernink MSc
Voorzitter Technologie Kring Twente

drs. A.W. Boonlaan
voorzitter CvB Gascon

drs. A.A.M. Ruijs
bestuurder WdW Zorg en Welzijn

Twente Board
De heer G. Braaksma
Postbus 455
7500 AM ENSCHEDE

Kenmerk: 201700596

Den Haag, 3 mei 2017

Geachte heer Braaksma,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

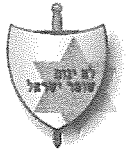
In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E. Schippers

B'LEW

Adviesorgaan ter bescherming van
de Joodse Gemeenschap in Nederland

201700597

Tweede Kamer der Staten Generaal
T.a.v. de formateur mevrouw drs. E.I. Schippers, vertrouwelijk
Binnenhof 1^A
2513 AA Den Haag

AANGETEKENDE VERZONDEN

Amsterdam, 26 april 2017

Onderwerp: Beveiliging Joodse Gemeenschap

Geachte mevrouw Schippers,

De Joodse gemeenschap in Nederland voelt zich de afgelopen jaren in toenemende mate bedreigd. Gelukkig heeft het kabinet deze zorgen en de ernst van de situatie erkend en zijn er maatregelen getroffen ten behoeve van de beveiliging van de Joodse gemeenschap, Joodse instellingen en Joodse scholen in Nederland.

De Nederlandse samenleving is tot op heden gelukkig geen slachtoffer geworden van grootscheepse terreurdaden. De terreurdreiging in het algemeen en de dreiging voor onze kwetsbare gemeenschap in het bijzonder blijft helaas onverminderd hoog. Helaas vormen Joden nog altijd een belangrijk doel in de propaganda van organisaties als de Islamitische Staat en is er onverminderd sprake van een enorme hoeveelheid antisemitische uitingen en bedreigingen op *social media* en fora op het internet. De Joodse gemeenschap in Nederland is klein en kwetsbaar en wij vrezen dat een eventuele afschaling van de beveiliging van Joodse instellingen zal leiden tot grote, onbeheersbare en onacceptabele veiligheidsrisico's voor onze, vaak duidelijk herkenbare gemeenschap. Want terroristen zoeken altijd naar de plek van de minste weerstand.

Leden van onze gemeenschap zijn weerbaar en wij doen er zelf alles aan om ons te beschermen, onder meer via de Stichting Bij Leven en Welzijn, het adviesorgaan ter bescherming van de Joodse gemeenschap in Nederland. Wij kunnen dat echter niet zonder hulp van de overheid. *Wij verzoeken u dan ook met klem om bij de partijen aan uw onderhandelingstafel aan te dringen op een akkoord waarin adequate veiligheidsmaatregelen zijn opgenomen ten behoeve van de Joodse gemeenschap.* Op korte termijn betekent dit dat de huidige inzet van de Koninklijke Marechaussee ongewijzigd blijft, op langere termijn dat de ingeslagen weg van samenwerking tussen onze gemeenschap en de relevante overheidsdiensten wordt voortgezet en daar waar opportuun uitgebreid.

Wij vertrouwen op uw begrip en uw inzet voor ons verzoek,

Hoogachtend,

Dennis Mok

Voorzitter Stichting Bij Leven en Welzijn

Vertrouwelijk: Deze informatie wordt u op strikt vertrouwelijke basis verstrekt. Gezien de gevoeligheid van deze informatie wordt u verzocht – voor zover u gevraagd wordt deze informatie met derden te delen – eerst met ons contact op te nemen via 020-4041749.

Stichting Bij Leven en Welzijn
De heer D. Mok
Postbus 71067
1008 BB AMSTERDAM

Kenmerk: 201700598

Den Haag, 3 mei 2017

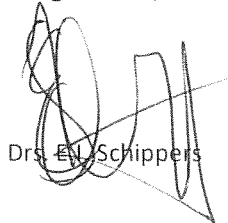
Geachte heer Mok ,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E. Schippers

201700599

> Retouradres Populierendreef 874, 2272 HS Voorburg

Mw. E.I.Schippers
Informatieur
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

**Taskforce kindermishandeling
en seksueel misbruik**

p/a Populierendreef 874
2272 HS Voorburg

Contactpersoon
Nicky M. Vos

T 06-41199929
nicky.m.vos@gmail.com

Onze referentie
informatieur

Datum: 24 april 2017

Betreft: kindermishandeling en seksueel misbruik

Ieder jaar worden in ons land naar schatting 119.000 kinderen thuis mishandeld, verwaarloosd of misbruikt. Dat zijn meer kinderen dan het aantal bezoekers dat de Amsterdam ArenA en De Kuip samen kunnen herbergen. Gemiddeld telt elke schoolklas één slachtoffer. Jaarlijks komen tientallen kinderen om door mishandeling. Naar schatting een op de drie Nederlandse kinderen maakt ooit een vorm van seksueel geweld mee.

Al jaren zetten professionals en bestuurders van uiteenlopende signatuur zich vol overgave in om kindermishandeling te voorkomen, signaleren, stoppen en behandelen. Ook wij, de voormalige Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik, hebben tussen 2012 en 2016 daaraan naar vermogen bijgedragen. We hebben kennis en good practices verspreid, actieplannen geëntameerd, bruggen geslagen tussen organisaties, netwerken aan elkaar geknoopt, en enkele adviezen uitgebracht. Maar ondanks alle vergaarde kennis en alle inspanningen lijken de cijfers niet te dalen. We slagen er maar niet in om met elkaar de veiligheid van kinderen te garanderen.

De "epidemie" van kindermishandeling bestaat al zo lang dat als we niet oppassen we "eraan gewend raken", we het gaan beschouwen als iets "wat erbij hoort". Juist daardoor is kindermishandeling een *wicked problem* geworden: een groot, hardnekkig en complex maatschappelijk vraagstuk waarop onze gebruikelijke aanpak afketst. Onze poldercultuur leidt tot compromissen, waarbij de haalbaarheid van een voorstel - gebaseerd op de belangen van individuele organisaties - vaak prevaleert. Als we werkelijk vooruitgang willen boeken, moeten we een trendbreuk forceren. Dan moeten institutionele en beroepsbelangen wijken in naam van die ene vraag waarover het zou moeten gaan: wat is het beste voor de veiligheid van het kind.

Om de noodzakelijke trendbreuk te bewerkstelligen, is een gezamenlijke krachtsinspanning nodig in de vorm van een breed Nationaal programma kindermishandeling en huiselijk geweld met een grote reikwijdte en een ruime doorzettingsmacht. Het is een gezamenlijk programma waarin behalve de departementen van VenJ, VWS, OCW en SZW, ook participeren: VNG, beroepsverenigingen, koepelorganisaties als GGZ-NL en GGD-GHOR-NL, de strafrechtketen (politie, OM, rechterlijke macht, slachtofferhulp, reclassering, Raad voor de Kinderbescherming), het Nederlands Genootschap van Burgemeesters, een vertegenwoordiging van de 42 centrumgemeenten, inclusief de G4, alsmede private instellingen. Dit Nationaal programma bevat concrete, op outcome gerichte doelstellingen en SMART geformuleerde acties op zowel beleids- als uitvoeringsniveau, en zowel landelijk, regionaal als lokaal. Het programma ressorteert onder een coördinerend minister. Met dit programma - en met de inzet van alle bestuurders en professionals op nationaal, regionaal en lokaal niveau - willen we het aantal mishandelde kinderen binnen tien jaar halveren. Daarvan moet twintig procent in de eerste vijf jaar bereikt zijn en dertig procent in de laatste vijf jaar. In ons eindrapport "Ik kijk niet weg" (november 2016) hebben we de onmisbare onderdelen van zo'n programma benoemd en geduid.

Wij vinden dat kindermishandeling en seksueel misbruik dermate proporties en dimensies heeft gekregen, dat het aandacht verdient in het komende formatieproces. We hopen dat het door ons geadviseerde Nationaal Programma uiteindelijk een plek krijgt in het regeerakkoord.

Met vriendelijke groeten,
de voormalige Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik,

Eberhard van der Laan, burgemeester van Amsterdam (voorzitter)
Diana Monissen, voorzitter Raad van Bestuur van het Prinses Máxima Centrum voor kinderoncologie (vicevoorzitter)
Lenneke Alink, hoogleraar forensische gezinspedagogiek Universiteit Leiden
Janet ten Hoop, directeur-bestuurder Halt
Hugo de Jonge, wethouder onderwijs, jeugd en zorg gemeente Rotterdam
Peije de Meij, directeur Operatiën, Staf Korpsleiding Nationale Politie

Niko Persoon, voorzitter College van Bestuur van de Stichting Zaan
Primair, Zaanstad

Elise van de Putte, kinderarts Wilhelmina Kinderziekenhuis UMC
Utrecht

Aafke Scharloo, klinisch psycholoog/orthopedagoog, gespecialiseerd
in kinderen met ontwikkelingsproblemen, seksueel misbruik,
mishandeling en trauma

Corinne Dettmeijer, Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel
Geweld tegen Kinderen (waarnemend lid)

Datum
24 april 2017

Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik
Mevrouw N. Vos
p/a Populierendreef 874
2272 HS VOORBURG

Kenmerk: 201700600

Den Haag, 3 mei 2017

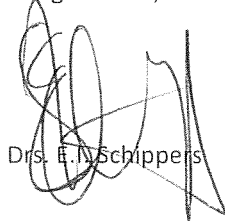
Geachte mevrouw Vos,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E. N. Schippers

Aan de informateur van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
drs. E.I. Schippers
postbus 20018
2500 EA Den Haag

Per mail naar de onderhandelaars

Plaats en Datum : 's-Hertogenbosch 2 april 2017
Kenmerk : 2017/006
Onderwerp : AOW-gat militairen

Geachte mevrouw Schippers en onderhandelaars,

Allereerst wil ik mevrouw Schippers feliciteren met haar belangrijke en uitdagende taak te onderzoeken of een coalitie tussen de partijen VVD, CDA, D66 en Groen Links mogelijk is. Ik wens haar daarbij veel sterkte en wijsheid toe.

Ik kan mij voorstellen dat u als informateur en onderhandelaars wordt bestookt met de vraag of u de belangen van de brieven-schrijvers en mailers tijdens de onderhandelingen wilt meenemen. Zo ook door mij. Ik hoop echter dat u na het lezen van deze brief samen met mij overtuigd bent van het dringende karakter van mijn belang.

Wat ik van u vraag is om tijdens de onderhandelingen recht te doen aan de bijzondere positie van de militair en het AOW gat van gewezen militairen op de enige rechtvaardige wijze op te lossen door de Uitkering Gewezen Militairen (UGM) door te laten lopen tot aan de nieuwe AOW gerechtigde leeftijd. Dit is conform aan het oordeel van het College voor de Rechten van de Mens, verschillende rechterlijke uitspraken alsmede de (op een haar na afgewezen) motie van de leden Knops/Van Dijk.

De bijzondere positie van de militair houdt in dat wettelijk is vastgelegd dat zij op een lagere dan de AOW-gerechtigde leeftijd gedwongen met leeftijdsontslag gaan. Vanaf dat moment ontvangen gewezen militairen een Uitkering Gewezen Militair (UGM) die in het recente verleden doorliep tot aan de AOW gerechtigde leeftijd. Echter, door de ophoging van de AOW leeftijd, is per omissie de wettelijke bepaling uit de Wet UGM niet aangepast aan deze ontwikkeling. Vanwege de dringendheid van het ontslag, is de militair zelf niet in staat dit gat te dichten.

Ik zal me eerst even voorstellen. Mijn naam is Loek van den Heuvel. Vanaf 6 oktober 1969 tot 1 juni 2004 was ik beroepsmilitair bij de Koninklijke Marine, laatst gediend hebbende in de rang van luitenant ter zee der tweede klasse oudste categorie bij de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba in de functie van "projectofficier Personeel en Organisatie."

Al drie jaar strijd ik – namens duizenden (gewezen) militairen - voor deze zaak die voor mij (helaas) twee sporen kent. Het begon bij het College voor de Rechten van de Mens waar ik eind 2014 de bevestiging kreeg dat het handelen van de minister van Defensie in strijd was met de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd. Daarna volgde een ontluisterende weg die heeft geleid tot verschillende rechtszaken, diverse malen Algemeen overleg van de Vaste commissie voor Defensie en uiteindelijk in een motie Knops- van Dijk die op een haar na werd weggestemd.

Er zijn verschillende redenen waarom ik me niet neer kan leggen bij dit onrecht. Allereerst omdat ik menig collega van mij de "stille armoede" in zie gaan. Mannen (en een enkele vrouw) die zijn getraind om voor zichzelf en hun medemens te zorgen en te vechten, zijn te beschaamd en te trots om er voor de buitenwereld uit te komen dat zij zijn aangewezen zijn op de voedselbank. En dit probleem wordt de komende jaren alleen maar groter omdat de periode tot aan hun AOW gerechtigde leeftijd die mijn collega's moeten overbruggen steeds langer wordt en uiteindelijk wel kan oplopen tot tweeënhalf jaar.

Mijn andere reden is meer een principiële. Ik en mijn achterban kunnen het maar niet begrijpen dat de Minister rechtelijke uitspraken en de uitspraken van het College voor de Rechten van de Mens aan haar laars lapt en zich opstelt alsof de regels alleen voor gewone burgers gelden en kennelijk niet voor de Overheid. Deze opstelling voedt m.i. het wantrouwen tegen de politiek en ondermijnt het gezag van rechters en gerenommeerde organisaties zoals het College voor de Rechten van de Mens. Dit is extra zuur aangezien juist wij ons altijd hebben ingezet om de rechtstaat in binnen- en buitenland te verdedigen.

Omdat de politieke verhoudingen zijn veranderd is mijn hoop op een goed einde van deze strijd nu op u gevestigd. Alleen de VVD en PvdA hebben destijds tegen de motie Knops- van Dijk gestemd. Dit betekent dat in de nieuwe Kamerverhoudingen, er vóór de motie zou zijn gestemd en dus ons probleem zou zijn opgelost. Ik spreek de wens uit dat de onderhandelaars die u om de tafel heeft en die destijds vóór de motie Knops- van Dijk hebben gestemd, niet van gedachten zijn veranderd en het AOW gat gewezen militairen voor eens en voor altijd zullen oplossen door de UGM te laten doorlopen tot de nieuwe AOW gerechtigde leeftijd.

In afschrift aan:

- De minister van Defensie
email: ati.hazenoot@mindef.nl
- De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal
email: Voorzitter@tweedekamer.nl
- De Voorzitter van de vaste commissie Defensie
email: 1 cie.def@tweedekamer.nl
2. f.mittendorff@tweedekamer.nl
- Het College voor de Rechten van de Mens t.a.v. dhr. E.J.M. Hofhuis
email: secretariaat@mensenrechten.nl
- De voorzitter van de Vakbond voor Burger en Militair defensiepersoneel (VBM)
- De voorzitter van de Algemene Federatie Militair Personeel (AFMP)
- De voorzitter van de Koninklijke Vereniging marineofficieren (KVMO)

Kenmerk: 201700602

Den Haag, 3 mei 2017

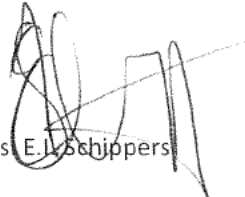
Geachte heer ,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E.J. Schippers

